

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/123556,Waldemar-Grabowski-ZWZ-z-trzech-perspektyw.html>
2022-01-23, 01:47

Waldemar Grabowski: ZWZ z trzech perspektyw

Generał Władysław Sikorski 13 listopada 1939 r. powołał Związek Walki Zbrojnej, który miał się stać jedyną konspiracyjną organizacją wojskową w okupowanym kraju. Przyjrzyjmy się, jak funkcjonował ZWZ na trzech szczeblach: centrali, obszaru i obwodu.

Zacznijmy od przypomnienia, że Polskie Państwo Podziemne to konspiracyjne struktury państwa polskiego powołane lub zatwierdzone przez rząd RP na uchodźstwie, który najpierw urzędował we Francji, a od końca czerwca 1940 r. – w Londynie. Do struktur tych zaliczamy: Związek Walki Zbrojnej (w lutym 1942 r. przemianowany na Armię Krajową), Delegaturę Rządu na Kraj oraz Polityczny Komitet Porozumiewawczy (od stycznia 1944 r.: Radę Jedności Narodowej). Początków Polskiego Państwa Podziemnego możemy zaś doszukiwać się we wrześniu 1939 r. – w oblężonej Warszawie. Odpowiednik Dowódcy Obrony Warszawy – to Dowódca Służby Zwycięstwu Polski. Komisarz Cywilny Obrony Warszawy – to późniejszy Komisarz Cywilny SZP (dodajmy, że początkowo był nim nadal Stefan Starzyński). I wreszcie Komitet Obywatelski – powołany po 17 września (wkroczenie Sowietów) – to po zamianach w składzie: Główna Rada Polityczna SZP.

ZWZ

Za datę powołania Służby Zwycięstwu Polski przyjmujemy 27 września 1939 r. A ponieważ z wymienionych struktur wyłoniło się z czasem Polskie Państwo Podziemne, dzień utworzenia SZP obchodzimy jako dzień powstania Polskiego Państwa Podziemnego.

Twórcy SZP powołali wojskowo-cywilną organizację konspiracyjną, która miała skupić wysiłek całego Narodu na walce o odzyskanie niepodległej Ojczyzny.

Inaczej natomiast sprawę struktur konspiracji w kraju widział rząd gen. Władysława Sikorskiego, który powstał w Paryżu. Rząd ten był tworzony przez przedwrześniową

opozycję. Stąd też ogromna waga przywiązywana przez gen. Sikorskiego i jego współpracowników do marginalizowania przedstawicieli sanacji. Obawiali się sikorszczycy zbyt dużego wpływu wojskowych związanych ze środowiskiem piłsudczykowskim na kształt konspiracji krajowej. I dlatego postanowili oddzielić konspirację wojskową od cywilnej.

Po wielu rozmowach 13 listopada 1939 r. gen. Sikorski powołał Związek Walki Zbrojnej, który miał być jedyną konspiracyjną organizacją wojskową w okupowanym kraju. Komendantem Głównym ZWZ został gen. Kazimierz Sosnkowski („Godziemba”). Jego pierwsza instrukcja w tej sprawie dotarła do Lwowa już 9 grudnia 1939 r. Była ona skierowana do gen. Mariana Żegoty-Januszajtisa, który jednak nie mógł jej odebrać, ponieważ został aresztowany przez NKWD 27 października.

Obiegowa opinia jest zaś taka, że pierwsza instrukcja powstała 4 grudnia 1939 r. W rzeczywistości była to kolejna instrukcja i dotarła ona do „ob[ywatela] Rakonia”, czyli płk. Stefana Roweckiego, dopiero w styczniu 1940 r.

Tutaj małe wyjaśnienie: różnica czasowa w wysłaniu instrukcji do Lwowa i do Warszawy nie wynikała z zamierzeń członków rządu polskiego w Paryżu. Była ona wynikiem ówczesnego stanu ich wiedzy na temat struktur konspiracyjnych pod obiema okupacjami. Po części wynikała też z oporów pierwszego emisariusza rtm. Jerzego Szymańskiego do nawiązania kontaktów z SZP, uważaną przez niektóre ugrupowania polityczne za „sanacyjne wojsko”. Opinia ta dość długo pokutowała m.in. w Stronnictwie Ludowym, które usiłowało wpływać „na wszystkich i na wszystko”.

Związek Walki Zbrojnej/Armia Krajowa

Komenda Główna ZWZ mieściła się we Francji, w kraju zaś stworzono sześć, a właściwie pięć komend obszarowych, ponieważ już w połowie 1940 r. obszar szósty (Toruń) został włączony do obszaru piątego (Poznań) jako okręg. Zarządzanie z Francji poszczególnymi komendami dość szybko okazało się zupełnie niemożliwe. Na początku 1940 r. zdecydowano więc o ustanowieniu komend dla obu okupacji: niemieckiej w Warszawie i sowieckiej we Lwowie. Powstawały też komendy okręgowe (wojewódzkie). Niższymi szczeblami były inspektoraty rejonowe (kilka obwodów), obwody (powiaty), rejony czy ośrodki (kilka gmin) oraz placówki (gminy).

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)